

Jeopolitik Kırılma ve Savaşlar Küresel Ekonomiyi Nasıl Etkiliyor?

Prof. Dr.
Talip Küçükcan

Nisan '24

Geride bıraktığımız 2023 yılı bölgesel ve küresel sınamalar açısından zor bir oldu. Rusya-Ukrayna savaşı, Afrika'daki çatışma ve darbeler, İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları, iklim değişikliği ve küresel ısınma, kitlesel göçler ve mülteci krizi, Kuzey-Güney arasındaki ekonomik gelişmişlik ve yoksulluk farkının derinleşmesi ve popülizmin yükselişi küresel ölçekte hissedilen etkiler meydana getirdi. Bunlara ilaveten Ortadoğu, Balkanlar, Avrasya ve Asya'da etkileri biraz daha sınırlı bölgesel gerginlikler ve krizler devam etti ve etmeye de devam ediyor.

Bölgesel ve küresel gerginlik, kırılma ve çatışmaların önümüzdeki dönemde de, zaten ciddi bir jeopolitik ve ekonomik rekabete sahne olan dünyayı daha derinden etkileyeceğini söylemek kehanet olmasa gerek. Küresel kırılmaların ulusal, bölgesel ve küresel güvenlik mimarisini, ekonomik yatırımları, üretim ve tedarik zincirlerini, gıda güvenliğini, sosyal barışı, temel hak ve hürriyetlere erişimi olumsuz etkilediği aşikar. Yukarıda işaret edilen küresel krizlere çözüm bulunamaz ise ki yakın zamanda kalıcı çözümler bulunabileceğini iddia zor, dünyayı hem uluslararası ilişkiler hem de küresel ekonomi açısından parlak günler beklemiyor.

Savaşların ekonomik maliyeti yüksek

2017 yılında savaş ve çatışmaların küresel ekonomik maliyeti satın alma paritesine göre hesaplanmış ve söz

konusu maliyetin askeri harcamalar başta olmak üzere 14.7 trilyon dolar olduğu görülmüş. Bu, küresel GSMH'nin %12,4'ne tekabül ediyor[1]. 2023 yılında bu maliyetin daha da arttığını söylemek mümkün. Bu bağlamda Çin'de ortaya çıkan ve kısa sürede bütün dünyaya yayılan Kovid-19 pandemisinin küresel ekonomiyi ne kadar derinden ve olumsuz etkilediğini, yıkıcı etkilerinin kısmen de olsa hala hissedildiğini de hatırlatmak yerinde olacaktır.

İki taraf arasında başlayan ancak kısa sürede bölgesel krize ve küresel kamplaşmalara dönüşme riski taşıyan sorunların da ekonomi üzerinde olumsuz etkileri görülüyor. Bunun en çarpıcı örneği hal-i hazırda devam eden Rusya-Ukrayna savaşı.

Rusya'nın 2022 yılında Ukrayna'ya müdahalesi ile başlayan krizin kısa ömürlü olacağı öngörüsünde bulunanların sayısı hiç de az değildi. Savaşın başlamasının üzerinden iki yıl geçti ve bu süreçte söz konusu kriz ve etkileri ülke ve bölge sınırlarını aşarak küresel boyutlara ulaştı. Savaş, Rusya ve Ukrayna'daki üretimi, yatırımları ve bu ülkeler ile yapılan ticari faaliyetleri sekteye uğrattı.

Rusya-Ukrayna savaşının ekonomik maliyeti

İki yıldır devam eden bu savaşın ekonomik maliyeti büyük. Ukrayna daha savaşın ilk yılında GSMH'sinin %30-35'ni yitirdi. Yoksulluk oranı %5.5'den, 2022'de %24.2'ye yükseldi. Savaşın başlamasından bugüne Ukrayna'nın yaşadığı yıkımın ekonomik maliyeti 290 milyar dolar, ülkede yeniden yapılanmanın maliyeti ise 411 milyar olarak hesaplanıyor[2]. Savaşın Rusya ekonomisine maliyeti de hayli yüksek. 2022'de bu savaşın doğrudan askeri harcama maliyeti 40 milyar dolar (2024'de bu miktarın toplamda 131 milyar dolara yükselmesi öngörülüyor), ekonomik gelir kaybının 81 ila 104 milyar dolar, şirket hisse değer kaybının ise 289 milyar dolar olduğu tahmin ediliyor[3]. 2022 yılında bu savaşın küresel ekonomiye maliyeti 1,6 trilyon dolardı ve her yıl bu maliyet katlanarak artıyor. OECD tahminlerine göre Rusya-Ukrayna savaşından kaynaklı 2023'de küresel ekonomik gelir kaybı 2.9 trilyon dolar[4].

7 Ekim 2022'de Ortadoğu jeopolitiğinde bir deprem yaşandı. İsrail'in Gazze'de sürdürdüğü savaş daha ilk üç ay içerisinde komşu ülkeleri ve deniz ticaret taşımacılığını tehdit etmeye başladı. Her iki krizin de gösterdiği aslında zikredilen krizlerin zincirleme küresel etkilerinin olduğu. Bu savaşlar bir taraftan insani krizlere, kitlesel göçlere, üretim tesisleri ve tedarik zincirleri gibi ticari alt yapının çökmesine, diğer yandan hegemonik güç gösterisine, jeopolitik

rekabetin keskinleşmesine ve kutuplaşmanın artmasına yol açıyor. Elbette silahlanma yarışı gibi dünya barışını uzun vadede tehdit eden gelişmelere de zemin hazırlıyor. Gazze'ye yönelik saldırı ve blokajın altı ay sürmesi halinde bu krizin sadece bazı bölgesel ülke ekonomilerine 10 milyar dolara mal olacağı öngörülüyordu[5]. İsrail saldırıları başlayalı 6 ayı aştı. Yıkım hala devam ediyor. Bir de İran-İsrail gerginliği sıcak savaş noktasına doğru evriliyor ki böyle bir çatışmanın başlaması çok büyük ekonomik krizler yanında siyasi ve demografik depremleri de tetikleme potansiyeline sahip. Kuşkusuz İran-İsrail arasında böyle bir çatışmanın etkileri bölgeyle sınırlı kalmayacaktır. Tıpkı Rusya-Ukrayna savaşında olduğu küresel etkileri olacağından uluslararası toplum ve bölge aktörlerinin sağduyulu bir çözüm için gayret etmeleri elzemdir.

Küresel krizler Kovid-19 pandemisinde görüldüğü gibi bütün ülkeleri, daha çok gelişmekte olan ve en fazla da kaynakları kısıtlı olan az gelişmiş ülkeleri etkilemekte. Gelişmiş ve ekonomisi güçlü ülkeler küresel krizleri daha rahat göğüsleyip ekonomilerini daha kısa zamanda düzeltirken, küresel krizler gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkeleri daha derin ve uzun süreli etkilemekte.

Küresel krizlerin çok boyutlu ve derin etkilerini kısa vadede azaltmak ve orta-uzun vadede ortadan kaldırmak için barış ve güvenliğin tesisi, temel hak ve hürriyetlerin korunması, refahın adil paylaşımı, uluslararası

hukukun üstünlüğüne, toprak bütünlüğüne ve egemenlik haklarına saygının kabulü yönünde girişimlerin yapılması zorunlu. Bunları sağlamak hiç te kolay değil ama bunu dışından bir gelecek tasavvur etmek sürekli krizlerle yaşamak anlamına geliyor. Çünkü savaş ve çatışmaların uzaması demek ekonomik faaliyetlerin zarar görmeye devam etmesi demek, dahası savaş sonrası gerekecek yeniden yapılanmanın yükünün de her geçen gün için artması demek. Yukarıda Rusya-Ukrayna savaşının ekonomik maliyetine işaret etmiştik. Benzer bir çatışmanın Tayvan'da cereyan etmesi durumunda bunun küresel ekonomiye maliyetinin 10 trilyon dolar (küresel GSMH'nin %10'u) olacağı tahmin ediliyor[6]. Ekonomik istikrar ve refahın korunmasının ve bu maliyetleri ödememenin yolu hegemonik rekabet ve bunun doğurduğu gerilimlerinin azaltılması ve çatışma risklerinin bertaraf edilmesinden geçiyor.

Kaynakça

---

[1] The Economic Value of Peace 2018: Measuring the Global Economic Impact of Violence and Conflict. Institute for Economics & Peace Sydney, October 2018. <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/10/Economic-Value-of-Peace-2018.pdf>

[2] Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment : February 2022 - February 2023, Washington, D.C. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099184503212328877/pdf/P1801740d1177f03c0ab180057556615497.pdf>

[3] The Cost of the Ukraine War for Russia, by [Howard J. Shatz](#), [Clint Reach](#), Rand Corporation https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA2421-1.html

[4] [OECD Economic Outlook, Interim Report September 2022: Paying the Price of War](#), <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/ae8c39ec-en/index.html?itemId=/content/publication/ae8c39ec-en>

[5] Gaza war hits neighboring Arab economies, could cut GDP 2.3% - UN study. <https://www.reuters.com/world/middle-east/gaza-war-hits-neighbouring-arab-economies-could-cut-gdp-23-un-study-2023-12-13/>

[6] War Over Taiwan Would Cost World Economy \$10 Trillion. <https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2024-01-09/war-over-taiwan-would-cost-world-economy-10-trillion-big-take>